

פרשת לך-לך – אל נא תהי מריבה ביני ובינך – פרידת לוט מאברהם

לע"נ יפה בת רבקה ז"ל

וְרָאָה מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֵתָּה שָׁם צִפְנָה וַנִּגְבְּהָ
וַיִּקְדָּמָה וַיֹּמַר: כִּי אַתְּ כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֵתָּה רְאָה
לֵךְ אֶתְנַנְּהָ וּלְזַרְעֶךָ עַד עוֹלָם" (שם, י"א-ט"ו)
ב. וגם ללוט ההלך את אברם

א. וילך אתו לוט¹

המקרא מרמז במספר צורות ששורש הפירוד נבט כבר
בתקופה ששהו במצרים.
ראשית, כבר בתחילת המסע לארץ הוזכר לוט יחד עם
בני המשפחה, ורק לאחר ציון שמו ציין המקרא את
רכוש המשפחה:

"וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ וְאֵת לוֹט בֶּן אָחִיו
וְאֵת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ" (שם י"ב, ב, ד')
לעומת זאת, בעלייתם ממצרים סדר הדברים השתנה.
אברהם ושרה נזכרו בנפרד, לאחריהם נזכר רכושם,
ובסוף הרשימה לוט זוכה לאזכור עצמאי:

"וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ
וְלוֹט עִמּוֹ הַנִּגְבְּהָ" (שם י"ג, א')
בנוסף, הפסוק המתאר את רכושו של לוט, מנוסח
בצורה המקשרת אותו לפסקה הקודמת:

"וְגַם לְלוֹט הֵהָלַךְ אֶת אַבְרָם הֵיךָ צֵאן וּבָקֵר
וְאֶהְלִים" (שם, ה')

דבר זה מזכיר לנו את תיאור רכושו של אברהם, לאור
המענק שקיבל מפרעה בעת שהותו במצרים:
"וַיִּרְאוּ אֶתָּה שְׂרֵי פְרַעֲה וַיִּהְלְלוּ אֶתָּה אֶל פְּרַעֲה
וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרַעֲה: וְלֹאֲבָרָם הֵיטִיב
בְּעִבּוּרָהּ וַיְהִי לוֹ צֵאן וּבָקֵר וַחֲמֹרִים וְעַבְדִּים
וּשְׁפָחֹת וְאֶתְנֹת וּגְמָלִים" (שם י"ב, ט"ו-ט"ז)
לבסוף, בטרם החליט לוט לאיזה כיוון ישים פעמיו
לאחר הפרידה, הכתוב חושף בפני הקורא את הרהורי
ליבו. נראה שהוא עדיין נושא את הרושם החיובי,
שנותר בזיכרונו מהשהות במצרים:

"וַיִּשָּׂא לוֹט אֶת עֵינָיו וַיִּרְא אֶת כָּל כְּפַר הַיַּרְדֵּן כִּי
כֻלָּה מִשְׁקָה לִפְנֵי שַׁחַת ה' אֶת סֹדֶם וְאֶת עֲמֹרָה
כִּגְוֹן ה' כָּאָרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ צֹר: וַיִּבְחַר לוֹ לוֹט
אֶת כָּל כְּפַר הַיַּרְדֵּן וַיִּסַּע לוֹט מִקְדָּם וַיִּפְרְדוּ אִישׁ
מֵעַל אָחִיו" (שם י"ג, י'-א')

ג. ואנשי סדם רעים וחטאים לה' מאד

מיד עם היוודע בחירתו של לוט, הכתוב מציין את
אופיים הרע של תושבי המקום. ציון נתון זה דווקא
בנקודה זו, בא כנראה לגנותו של לוט, שלא כלל נתון
זה במסגרת השיקולים לבחירת אזור מגוריו². בנוסף,

מסעו של אברהם, במסגרת פמלייתו של תרח אביו, נע
מאור כשדים לעבר ארץ כנען. בחרון התייתם מאביו
והמשיך את המסע לפי ציווי ה', כשלוט מתלווה אליו:
"וַיִּלְךְ אַבְרָם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי ה' וַיִּלְךְ אִתּוֹ לוֹט
וְאַבְרָם בֶּן חָמֶשׁ שָׁנַיִם וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ
מִחָרָן: וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ וְאֵת לוֹט בֶּן
אָחִיו וְאֵת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֵת הַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר עִשׂוּ בְּחָרָן וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ
אֶרְצָה כְּנָעַן" (בראשית י"ב, ד-ה')

עם הגיעו ארצה, מתגלה אליו ה' ומבטיח את הארץ
לזרעו:
"וַיַּעֲבֵר אַבְרָם בְּאָרֶץ עַד מְקוֹם שָׁכָם עַד אֵלּוֹן
מוֹרָה וְהַכְּנַעֲנִי אִזּוּ בְּאָרֶץ: וַיִּרְא ה' אֶל אַבְרָם
וַיֹּאמֶר לְזַרְעֶךָ אֶתְּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיְבִן שָׁם
מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו" (שם, ו'-ז')

לאחר מכן, הוצרך אברהם לרדת מצרימה. בחזרתו,
הכתוב מידע אותנו כי אף לוט ירד עמו, ושניהם חזרו
עתירי רכוש. עובדה זו גרמה לסכסוך בין רועיהם:
"וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ
וְלוֹט עִמּוֹ הַנִּגְבְּהָ: וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד בְּמִקְנֵה
בְּכֶסֶף וּבַזְּהָב... וְגַם לְלוֹט הֵהָלַךְ אֶת אַבְרָם הֵיךָ
צֵאן וּבָקֵר וְאֶהְלִים: וְלֹא נָשָׂא אֶתֶם הָאָרֶץ לְשִׁבְת
יַחְדָּו כִּי הָיָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יָכְלוּ לְשִׁבְת יַחְדָּו:
וַיְהִי רִיב בֵּין רְעֵי מִקְנֵה אַבְרָם וּבֵין רְעֵי מִקְנֵה
לוֹט וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְרָזִי אִזּוּ יָשֵׁב בְּאָרֶץ" (שם י"ג, א'-ז')

במצב זה אברהם מטכס עצה, אותה פורש בפני לוט:
"וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל לוֹט אַל נָא תְהִי מְרִיבָה בֵּינִי
וּבֵינְךָ וּבֵין רְעֵי וּבֵין רְעֵיךָ כִּי אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ:
הֲלֹא כָּל הָאָרֶץ לִפְנֵיךָ הַפְּרָד נָא מֵעַלִּי אִם
הַשְּׂמָאל וְאִימְנָה וְאִם הַיָּמִין וְאִשְׁמְאִילָה" (שם, ח'-ט)

לוט מקבל את הרעיון, והם נפרדים לשלום. מיד אחר
כך, מתגלה ה' לאברהם וחוזר על בשורת הארץ והזרע:
"וַיִּבְחַר לוֹ לוֹט אֶת כָּל כְּפַר הַיַּרְדֵּן וַיִּסַּע לוֹט
מִקְדָּם וַיִּפְרְדוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו: אַבְרָם יָשֵׁב בְּאָרֶץ
כְּנָעַן וְלוֹט יָשֵׁב בְּעַרְי הַכְּפָר וַיֵּאָהֵל עַד סֹדֶם:
וְאֲנָשֵׁי סֹדֶם רְעִים וְחַטָּאִים לַה' מְאֹד: וְה' אָמַר
אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הַפְּרָד לוֹט מֵעַמוּ שָׂא נָא עֵינֶיךָ

2 כך ראה זאת רש"י ופרשנים נוספים. בטעם בחירתו את סדום ביארו
במקורות הנ"ל בהערה 1 כי לוט במצרים ראה לראשונה צורת חיים אחרת,
בה אין צורך לנדוד אחר מקורות המים, אלא ניתן להתיישב בקרבתם. אורח
חיים זה נוח הרבה יותר מהנדודים שידע עד כה עם אברהם, ולכן כבר
במצרים ביקש להיפרד מאברהם ולסגל לו צורת חיים שכזו.

1 ראה בהקשר זה בשיעורו של הרב אלחנן סמט "הניסיון הכפול" (נדפס
בספרו בסדרה השנייה, עמודים 58-39), ובספרו של הרב פרופסור יונתן
גרוסמן "אברהם-סיפורו של מסע", הוצ' למשכל. 2014 (עמודים 61-70).

אכן, ממספר מפרשים עולה, שאברהם לא ביקש להיפרד מלוט לנצח. ברוח זו ביארו רש"י ורבי יוסף בכור שור, את הצעתו:

"אם השמאל ואימנה - בכל אשר תשב, לא אתרחק ממך ואעמוד לך למגן ולעזר. וסוף דבר הוצרך לו שנאמר ("ד, "ד) וישמע אברם כי נשבה אחיו וגו' " (רש"י בראשית "ג, ט') האמת ניתנת להיאמר, שקריאה פשוטה של הפסוקים לא מותירה את הרושם כי אברהם ביקש לשלח מעליו את לוט לעולמים, אלא להיפך:

"וַיְהִי רִיב בֵּין רְעִי מִקְנֵה אַבְרָם וּבֵין רְעִי מִקְנֵה לוֹט וְהַפְנַעְנִי וְהַפְרָזִי אֲזִי יֹשֵׁב בְּאַרְצָךְ: וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל לוֹט אַל נָא תְהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין רְעִי וּבֵין רְעִיךָ כִּי אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ: הֲלֹא כָל הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפְרָד נָא מֵעַלְי אִם הַשְּׂמָאל וְאִימְנָה וְאִם הַיָּמִין וְאִשְׁמְאֵלָה" (בראשית "ג, ז'-ט')

סגנונו של אברהם הוא ידידותי. בהצעתו הוא מבקש למנוע מריבה, בהעלותו על נס את האחוה השוררת בינו ללוט, שהוא מבקש לשמור עליה. הוא מציע שהם פשוט ייפרדו לחבלי ארץ שונים, אך אין בהצעה פירוט מדוקדק לתנאים כלשהם, המסדירים את יחסי הצדדים הפרודים, במטרה לשמר על ההפרדה לעתיד⁴. מסתבר שאברהם ראה שהצעה זו טובה ונכונה לשעתה, וכך פעל.

אם נאמץ מבט שכזה על היוזמה, הרי שנמצא שאברהם התכוון לפרידה פחות משמעותית ממה שהבין לוט. יתכן גם שלוט דווקא ביקש להבין כך, בעקבות כל מה שתיארנו שחוה במצרים.

הצעה זו משתלבת עם תיאור הכתובים. אמנם אברהם יזם את הפרידה, אך ניכר מתיאור הכתובים שאברהם עשה כך, כיוון שקרא את מחשבותיו של לוט והבין לאן הוא חותר. הכתוב מתאר מריבת רועים בלבד, בעוד אברהם בהצעתו, מציין שהוא מבקש למנוע מריבה בינו ללוט עצמו. כנראה שהבין שמריבת הרועים היא יריית הפתיחה בניסיונו של לוט לעצמאות, ולכן הקדים אברהם לתת לו את מבוקשו, בצורה ידידותית.

ה. מה תתן לי ואנכי הולך עִרְרִי?

אפשר ומבט שכזה, יסייע בידינו לפתור קושי שמתעורר בהמשך העלילה. האירוע העוקב שהכתוב מסקר לאחר פרידתם של לוט ואברהם הינו מלחמת ארבעת המלכים עם החמישה. במהלכה נשבה לוט יחד עם תושבי סדום שכניו. לשמע הידיעה אברהם נחלץ

מהכתובים נראה שמהלך ההיפרדות הועיל לאברהם עצמו:

"ו-ה' אָמַר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הַפְּרָד לוֹט מֵעֲמוֹ שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲתָה שָׂם צַפְנָה וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וְנִמָּה: כִּי אֵת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתָה רֹאֶה לְךָ אֲתַנְנֶה וּלְזַרְעֶךָ עַד עוֹלָם: וְשִׁמְתִי אֵת זַרְעֶךָ כְּעֶפְר הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִם יוּכַל אִישׁ לְמַנּוֹת אֵת עֶפְר הָאָרֶץ גַּם זַרְעֶךָ יִמְנֶה" (שם, "ד-ט"ז) הכתוב טורח לציין שה' נגלה לאברהם דווקא לאחר שנפרד לוט מעמו. או אז הוא חוזר בפניו על הבטחת הזרע והארץ.

הדבר בא להבהיר, שלאחר פרישתו של לוט מתבהרת ביותר כוונת ה' כמכוונת לזרעו של אברהם עצמו, שהוא הנבחר, ולא ל"בני משפחה מתלווים" למיניהם³. בכך מאשר ה' את המהלך שיזם אברהם בפרידתו מלוט.

מכאן ואילך, לוט הופך לדמות בשולי העלילה המקראית. זכותו היחידה נותרה קרבתו המשפחתית לאברהם. היא זו שעמדה לו הן בהחלטתו של אברהם לרדוף אחר חמשת המלכים כדי לשחררו והן בהצלתו מהפיכת סדום, אותה איווה למושב לו.

ד. אַל נָא תְהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ

ברם, עד כאן מבטנו התמקד בלוט – באופן נביטת הרעיון של פרידתו מאברהם ובאופן בו התבצעה הפרידה.

אמנם, בפועל היה זה אברהם שהציע את הפרידה. בדיונו נבקש להבין, האם כוונתו של אברהם בהצעתו אכן הייתה זהה לזו של לוט? האם ביקש לשלח את לוט מעליו לעולם?

נקדים ונאמר, כי במדרש מצאנו אף ביקורת על עצם יוזמתו של אברהם להיפרד מלוט:

"ר' יודה אומר: כעס היה לאבינו אברהם בשעה שפירש לוט בן אחיו מעמו, אמר הקדוש ברוך הוא לכל הוא מדבק, וללוט אחיו אינו מדבק!?! רבי נחמיה אומר: כעס היה לו להקב"ה בשעה שהיה מהלך לוט עם אברהם אבינו, אמר הקדוש ברוך הוא אני אמרתי לו לזרעך נתתי את הארץ הזאת, והוא מדביק את לוט בן אחיו כדי לירשו, אם כן ילך ויביא לו שני פרסתקין מן השוק, ויורישם את שלו, כמו שהוא רוצה בן אחיו" (בראשית רבה מ"א, ח')

3 עיין גם ברש"י על הפסוק:

"אחרי הפרד לוט - כל זמן שהרשע עמו היה הדבור פורש ממנו"

(רש"י שם)

אמנם כבר ראינו שה' נגלה לאברהם והבטיח לזרעו את הארץ, בפתיחת פרק י"ב במסגרת הציור ללכת לארץ כנען, בעוד לוט שהה במחיצתו. על כן הסבירו מפרשי רש"י, שלוט בתחילה צדיק היה אלא שהתדרדר לתרבות רעה במצרים.

4 הפרדה כזו נמצאת בהמשך הספר בין לבן ליעקב, וההבדל ניכר בבירור הן באווירה והן בהסכמים בין הצדדים:

וַיֹּאמֶר לָבֶן לְיַעֲקֹב הִנֵּה הַגֵּל הַזֶּה וְהִנֵּה הַמַּצְבָּה אֲשֶׁר יָרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ: עַד הַגֵּל הַזֶּה וְעַד הַמַּצְבָּה אִם אָנִי לֹא אָעִיב אֶלְיָךְ אֵת הַגֵּל הַזֶּה וְאִם אֲתָה לֹא תִעָבֵר אֵלַי אֵת הַגֵּל הַזֶּה וְאֵת הַמַּצְבָּה הַזֹּאת לְרַעְיָה: אֶל-הִי אַבְרָהָם וְאֵלֵהִי נְחוּר וְשִׁפְטוּ בֵּינֵינוּ אֱלֹהֵי אֲבֹתֵנוּ וְיִשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפִתְחֵי אָבִיו יִצְחָק"

(בראשית ל"א, נ"א-נ"ג)

אמנם, לאחר בחינת מהלך הדברים, קשה להלום כוונת אלו בדברי אברהם. נשים לב, שהיה זה ה' שפנה אל אברהם ובישר לו ששכרו הרבה מאד. לו היה אברהם חושש שההבטחה הקודמת נמוגה, הרי שעצם אישורו של ה' מפריך חששות אלו. למרות דברי ה', אברהם מקשה עליהם.

מדבריו נראה, שאברהם אכן מאמין שההבטחות יצאו לפועל, אלא שצופה שיתממשו באליעזר עבדו, ודווקא לכן הוא נעצב לנפשו. הסבריו של רמב"ן לא מבארים מדוע דווקא כעת החלה תקוותו להתערער, למרות שזה עתה היא אושרה שוב ביד ה' ⁵.

ו. לך אתננה ולזרעך עד עולם

יתירה מזו, לכאורה מתבקש היה שאברהם יבטא אכזבה זו קודם לכן, ואז היינו אמורים לקרוא עליה באופן הבא:

"ו-ה' אמר אל אברהם אחרי הפך לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפנה ונגבה וקדמה וימה: כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתננה ולזרעך עד עולם: ויאמר אברהם אדני ה' מה תתן לי ואנכי הולך עירי וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר: ויאמר אברהם הן לי לא נתתה זרע והנה בן ביתי יורש אתי..."

(בראשית י"ג, י"ד-ט"ז)

מדוע המתין אברהם, ורק כעת הוא חושף את חששותיו?

כעת נוכל להעלות את ההצעה הבאה שתחבר את כל מה שהצגנו עד כה. אברהם נדד לארץ כנען בציוויו של ה'. מאחר שנותר חשון בנים, יתכן שהרהר באפשרות שלוט אחיינו, שמלווה אותו במסעו, יירש אותו. אולם, במהלך התקופה ששהה אברהם במצרים, נחשף לוט לצורת חיים חדשה ששבתה את ליבו.

עם חזרתו הוא ביקש ליצור מתח בינו לאברהם, שיוביל לפרידה, ויזכה אותו באפשרות לנהל בעצמו את חייו. אברהם התבונן במהלכו של אחיינו הצעיר והבין את הלך רוחו. ממרום גילו, הוא העדיף למלא את מבוקשו של אחיינו הצעיר במקום להגיע לקרע ביחסים עמו ⁶.

אמנם, בסתר ליבו קיווה שברבות הימים ישוב אחיינו למשכנו. יתכן שציפה שדווקא היחס החם והאוהב בו הם נפרדו, יגרום לכך שלאחר זמן לוט יתעשת ויחדש את היחסים עם דודו האוהב.

לעזרתו ומצליח לשחררו עם תושבים נוספים מסדום. עם תום הקרבות, הכתוב מתאר לנו את קבלות הפנים של אברהם לאור הצלחתו בקרב:

"וישב את כל הרכש וגם את לוט אחיו ורכשו השיב וגם את הנשים ואת העם: ויצא מלך סדם לקראתו אחרי שובו מהכות את פדרלעמר ואת המלכים אשר אתו... ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון: ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים וארץ... ויתן לו מעשר מפל: ויאמר מלך סדם אל אברהם תן לי הנפש והרכש קח לך: ויאמר אברהם אל מלך סדם הרמתי יד אל ה' אל עליון... אם מחוט ועד שרוף נעל ואם אקח מכל אשר לך... בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אתי ענר אשכל וממרא הם יקחו חלקם" (שם י"ד, ט"ז-כ"ד)

נראה שמעמדו של אברהם נוסק אל על. דווקא משום כך, אנו מופתעים לגלות מיד לאחר מכן כי מצב רוחו שפוף:

"אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם במחזה לאמר אל תירא אברהם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד: ויאמר אברהם אסדני ה' מה תתן לי ואנכי הולך עירי וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר: ויאמר אברהם הן לי לא נתתה זרע והנה בן ביתי יורש אתי: והנה דבר ה' אלו לאמר לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך" (שם ט"ו, א'-ד')

אין זו הפעם הראשונה בה ה' מתייחס לעתידו של אברהם, ומבטיח לו ייעוד מזהיר. אמנם זו הפעם הראשונה שאברהם מגיב לתחזיות אלו בנימה קודרת, שמטילה בהן ספק. על נקודה זו עמד הרמב"ן:

"ויש עליך לשאול, שכבר נאמר לו לאברהם (לעיל י"ג, ט"ו) כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם ושמתי את זרעך כעפר הארץ, ואיך יאמר עתה ואנכי הולך עירי, והנה בן ביתי יורש אותי - ולמה לא האמין בנבואה הראשונה כאשר יאמין בזאת. והתשובה, כי הצדיקים לא יאמינו בעצמם בחטאם בשגגה, וכתוב (ירמיה י"ח, ט) רגע אדבר על גוי ועל ממלכה לבנות ולנטוע ושב הגוי ההוא ועשה הרע לפני ונחמתי על הטובה. והנה ראה עצמו בא בימים ולא נתקיימה נבואתו וחשב כי חטאיו מנעו הטוב. ואולי חשש עתה פן יענש על הנפשות שהרג כדברי רבותינו (ב"ר מ"ד, ה). וכלשון הזה אמרו בבראשית רבה (ע"ו, ב) וירא יעקב מאד ויצר לו (ל"ב, ח), מכאן שאין הבטחה לצדיקים בעולם הזה וכו'" (רמב"ן שם, ב') הרמב"ן מסביר שאברהם ראה שמימוש ההבטחה בושש לבוא, וחשש שמא חטאיו מנעו ממנו הטוב. בנוסף, עלה בליבו חשש שמא מאחר שהרג נפשות במהלך הקרב, הוא ייענש על כך.

⁵ באברבנאל (פרק טו', בהיתר שאלה ב') עומד על הניסוח החריג של דברי ה' "אנכי מגן לך, שכך הרבה מאד" ומסביר שאברהם חשש מנקמת עמי המלכים שהביס בקרב, ומעונש על הריגת נפשות במהלך הקרב. דבריו מחזקים את קושייתנו. ה' כלל לא התכוון להתייחס לעניין הזרע והארץ שהיו מובטחים לאברהם כבתחילה. אברהם הוא זה שפתח את הנושא כעת.

לכן, עלינו לבקש מה התרחש בחיי אברהם שגרם לו דווקא עכשיו להעלות ספקות בנושא, בעוד מבחינתו של ה' לא חל בו שום שינוי.

⁶ הגמרא בסנהדרין (עב' ע"ב) כבר הצביעה על כך שרחמי האב על הבן מרובים מרחמי הבן על האב. לפי קו זה, יחסו של אברהם כלפי לוט אכן מתאפיין ביותר בהנהגה וסבלנות, מאשר לוט ביחסו לאברהם.

לאחר הפרידה, פקד לפתע אסון את לוט ומשפחתו, והם נשבו במלחמה לא להם. אברהם, שליבו יוצא אל אחיינו האהוב, יצא ללא היסוס להצילו למרות שהאויב ששבה אותו היה חזק ממנו.

כנגד כל הסיכויים, אברהם הצליח במשימתו, וקנה את עולמו בעיני הסביבה. מלכי האזור שיחרו לפתחו, מלכיצדק בירך אותו, ומלך סדום מכיר בו ונושא ונותן עמו.

ברם, הכתוב פוסח על הכרת הטוב המתבקשת ביותר, זו שבטתיה החל אברהם את המבצע. הכתוב שותק ביחס לאיזושהי הכרת תודה מצדו של לוט על הצעד האמיץ שעשה למענו דודו.

ז. הן לי לא נתתה זרע והנה בן ביתי יורש אתי

מפח הנפש שנגרם לאברהם שבר את רוחו. בעז רוחו הוא נלחם במלכים, ובסתר ליבו קיווה שהנה נקרתה ההזדמנות בידו להשיב לב אחיינים על דודיהם. לוט יפקח את עיניו ויבין את הסיכון בעצמאותו ואת הצורך שלו לחזור למחנהו של דודו, כימים ימימה. אמנם, לוט לא ראה את הדברים כך. יתכן שהסתפק במילות תודה קצרות, אך שב לסדום לנהל את חייו כבתחילה. אם עד עתה נותר שביב תקווה לאברהם שנצר למשפחתו ימשיך את פועלו, הרי שכעת ניצוץ זה כבה.

האפשרות היחידה שהוא רואה סביבו הוא אליעזר, ולכן הוא מתחיל להטיל ספק ביחס לאופן הבנתו את הבטחותיו של הקב"ה⁷.

ספקות אלו, הורתם בהבטחת הזרע אך בעקבות זאת הם מכרסמים גם בהבטחת הארץ. לאחר האכזבה הגדולה שספג, הוא מבקש הוכחות. כדי להבהיר לאברהם באופן סופי ומוחלט את ההבטחות לזרעו, כורת ה' ברית עמו.

אמנם מאז נגלה אליו ה', הוא בישר לאזניו את הבטחת הזרע והארץ. לא קל לאדם שמתקרב לגיל מאה להכיר בכך שיזכה לזרע משלו, ולכן נוח היה לאברהם לפרש לעצמו שברכת ה' תתקיים בקרוב משפחתו, מעין "בנו המאומץ", ממשיך דרכו.

בשלב זה, בעקבות המכה שספג מכיוונו של לוט, הוא בשל להבין שהוא עתיד לחוות נס שישנה את כל חייו וחיי משפחתו, וכעת מבשר לו ה' בצורה שאינה משתמעת לשני פנים:

"כי אם אֶשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיד הוּא יִרְשֶׁךָ" (שם ט"ו, ד')

כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולרב גד אלדד התשע"ח
עורך: אורי יעקב בירן
בית המדרש הווירטואלי
מיסודו של
The Israel Koschitzky Virtual Beit Midrash
האתר בעברית: www.vbm.etzion.org.il
האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org>
משרדי בית המדרש הווירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5
דוא"ל: office@etzion.org.il

7 לעיל הזכרנו שחזרתו של ה' על הבטחת הזרע והארץ אחרי פרידת לוט, כוונו לחדד לאברהם את ההבטחות שכבר קיבל, ולאשר את הצעד שנקט כשנפרד מלוט. אמנם אם עמדנו נכון על כוונתו של אברהם בפרידתו מלוט, כצעד זמני ונכון לשעתו, הרי שגם הבטחתו של ה' התקבלה אצלו ברוח זו. החזרה על ההבטחה מבוטאת שלמרות שלוט כעת פנה לדרכו, בעתיד הם יתאחדו וכך הבטחת הזרע תוכל להתקיים בו. רק אחרי שלוט כבר בטובתו של אברהם לאחר הצלתו משיבי המלכים, אברהם הכיר בכך שאכן מדובר בזרעו שלו, למרות היותו בגיל מופלג.